FUNCŢIA ŞI DINAMICA FRAZEI ÎN ROMANUL LUI NICOLAE BREBAN

MIHAELA ROŞU BÎNĂ

Cuvinte-cheie: *dinamica frazei, redundanţă, ermetism, ambiguizare, dislocare, sintaxă specială*

Analiza tipului narativ în opera de maturitate a lui Nicolae Breban, fixând din motive taxonomice această linie de demarcaţie odată cu apariţia excelentului *Animale bolnave*, impune discutarea planului verbal, cu alte cuvinte, a felului în care raportul dintre narator şi naraţiune, dintre povestire şi istorie modelează limbajul. Multe dintre reproşurile criticilor, contemporani apariţiei romanelor, vizau impuritatea tipului, implicit a stilului, făcând trimitere la fraza supradimensionată, redundantă şi anacolutică, cu nenumărate subordonate, incidente, propoziţii eliptice şi dislocări sintactice. Dincolo de orchestraţia ideologică a momentului[1], păcătuiau prin scoaterea autorului din contextul estetic al curentului căruia îi aparţine sau pe care îl prefigurează. Să nu uităm că romancierul debutează sub semnul neomodernismului şi face, cu certitudine, prin romanul *Bunavestire*, trecerea la postmodernism. Polifonia vocilor în romanele sale este adeseori derutantă. Tipul narativ din romanele amintite, urmăreşte, în mod obligatoriu, însăşi mişcarea scriiturii, ductilă, maleabilă, când fluidă şi vaporoasă, când abruptă şi pulverulentă, după cum i se cere a deveni de către pre-textul, acel primum-movens în temeiul căruia se desfăşoară. În *Confesiuni violente*, dialogurile lui Nicolae Breban cu C. Iftime, romancierul plasează enunţurile sale, frecvent incriminate, în siajul construcţiei

[1]Titus Popovici la Plenara din 28–29 iunie 1977 a CC a PCR.

BDD-A12954 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:37 UTC)

proustiene. Fraza pe care Marcel Proust o inventează e o „noutate", „o imensă descoperire", „fraza aceea redundantă, cu multe subordonate. O lume în care el însuşi se pierde ca în nişte culoare nesfârşite"[2]. Şi apoi, referindu-se la propria sintaxă, afirmă: „[...] eu am asemenea fraze dintr-un tip de instinct – eu aşa gândesc. Când vorbesc, folosesc stilul acesta redundant cu ocolişuri. Şi când vorbesc şi când scriu, la mine e un fel de înaintare cu ocolişuri. E o căutare în mers, o construcţie în mers. […] Eu mă las în voia acestor meandre, pe care le face stilul meu. Până la urmă el mă duce şi pe mine. Şi poate prin el aflu adevărul despre lume, despre mine."[3]. Prin aceste observaţii, romancierul readuce în discuţie ideea inseparabilităţii conţinutului de formă. Opera îşi dobândeşte înţelesul şi identitatea unică mulţumită organizării sale verbale. Pe de altă parte, Breban îşi asumă programul estetic al celor două grupări de la care se revendică, neomodernismul şi postmodernismul: ermetismul expresiei, ambiguizarea limbajului până la aparenţa de non-sens, impuritatea discursului prin combinarea în acelaşi enunţ a unor registre stilistice şi coduri de comunicare diferite, oximoronice. Din strategiile de seducţie nu lipsesc jongleriile verbale, vârtejurile ameţitoare de fraze. Cufundat în plăcerile propriului text, autorul *Buneivestiri* se autocontemplă cu o voluptate narcisistă. Nicolae Breban ştie, dintr-o adolescenţă oprimată, asemeni lui Flaubert, că pe hârtie poţi dispune după bunul plac de lume, de univers. Această certitudine îl răsplăteşte însutit pentru eşecurile existenţiale. Demiurg şi instanţă absolută în text, el potriveşte cuvinte în imagini, prinde viaţa în capcana scrisului, distrându-se nemaipomenit „să ţină oameni în tigaia frazei şi să-i facă să sară ca pe nişte castane"[4].

Am ales, spre exemplificare, tocmai fragmentul care „rupe" structura iniţială a romanului *Bunavestire,* pentru a anunţa saltul personajului Grobei într-o altă dimensiunea ontologică. Breşa din

[2]Nicolae Breban, *Confesiuni violente – Dialoguri cu Constantin Iftimie*, 1994, Ed Du Style, p 107.
[3]*Ibid.*, p 108.
[4]Marthe Robert, *Romanul începuturilor şi începuturile romanului*, Ed. Univers, Bucureşti, 1983, p 317.

BDD-A12954 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:37 UTC)

existenţa măruntului merceolog provincial este consecinţa intervenţiei ludice şi zeflemitoare a unor zei poznaşi şi discreţionari, contaminaţi de grosolănia muritorilor locuitori ai provinciei.

„Se însera încet, oh, foarte încet, doar jos de tot, … sus, sus, pe sus, pluteau norii străvezii, de-un colorit insuportabil, ecuatorial. Era ora la care zeii … zeii nemuritori ieşeau să se plimbe în şaretele lor, trase de caii lor musculoşi, ce asudau magnific în hamuri … în hamurile subţiri, bătute în argint şi nichel … în platină. Peste norii stridenţi, coloraţi strident, ca un evantai colosal din fildeş subţire, transparent, cu miniaturi din secolul XV … cu şaretele lor gonind printre statui de marmoră, fără un braţ, fără o coapsă, ei, cei dispreţuiţi de muritorii atotştiutori, atei, suspect de siguri pe ei … ei, cei dispreţuiţi de viii care mişunau pe jos, în febrilitatea lor, lipsiţi de religiozitate … vidaţi, goliţi de religiozitate, tâmpi … inteligenţi şi tâmpi …zeii, frumoşi în ghetoul lor, în păgânismul lor, ficşi, nemişcaţi ca stelele, în aparenţa lor, din politeţe luând înfăţişarea zeilor, a supraoamenilor ... acum, când pe cer se rescria istoria scurtă a lumii, când atâtea bătălii navale şi aeriene se duceau, concomitent, printre norii strident coloraţi, când atâtea cavalerii, cavalcade coborau spre asfinţit, când însuşi Sextus Aemilianus ... când fiecare dintre noi se reflectă acolo sus ... şi mai sus sau ... puţin mai jos de foarte sus ... de înalt ... în două, trei copii ... când unul din ei poate, nemuritor (din simplă obişnuinţă) se reflectă, o clipă, în trotuarul de dinaintea paşilor noştri nehotărâţi ... când vreunul dintre supraoamenii aceia se apleacă, o secundă, intrigat de mâna Leliei, subţire şi albă, rezemată de-o eternitate pe umărul celui al cărui cap, ceafă, nu se vede ... pentru că ei au încă ochi buni şi în infra-secunda care, în care e toată durata noastră, în infra-secunda care e istoria vieţii pe planetă, ei pot deosebi luciul de marmoră al mâinii ei ... al mâinii ei în după amiaza aceea când, sătulă de amor, adormise în faţa logodnicului ei ce-o vizita ... pe care îl regăsise la trezirea din somnul abrupt, total, la picioarele ei, zâmbind amabil, răsfoind albumele cu filele groase de carton ... poate ... mai-mult-ca-sigur, cum se spune în provincie, că unul din acei supraoameni, roşcat sau negru, cu sprâncenele groase, negre, împreunate, se apleacă (s-a aplecat sau se va ...

BDD-A12954 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:37 UTC)

timpurile, aici, sunt o goală formalitate, un fel de birocraţie) peste balustrada sa de nori, invidios, de-o invidie puerilă, ce cântă ... priveşte curios, de-o curiozitate goală, imbecilă, în fila de album, peste pozele acelea care ... şi râde, râde total neplăcut, neinstruit, aşa un ... hă-hă-hă! şi încă o dată, vulgar : - Hă-hă-ho-ho-hă-hă ! şi apoi plescăie din buze şi din limbă, ca golanii, sâmbătă după-amiaza în jurul cinematografelor din cartier, scuipând plictisiţi, expert, pe sânii vreunei Claudia sau Sophia sau Gina sau ... Raquel. Oh, zeii, supra-oamenii iubesc provincia şi îşi pilotează des cvadrigele lor peste străzile ei pestilenţiale ... peste oamenii ei naivi, puternici ... cu râsul lor blând, cu râsul lor blând ... cum spunea răposatul domn Henri Beyle: – La Paris nu e exclus să întâlneşti oameni eleganţi; dar în provincie ai să întâlneşti caractere! ... sau aşa ceva, like something ... şi zeii, supra-oamenii, ei înşişi, aspirau să ajungă caractere ... sau indivizi eleganţi, dracu mai ştie! În provincia lor, hipercelestă ... cu alei de pietriş, cu statuetele lor ciuntite care reprezentau vreun triton, vreun peştişor ... vreun Bachus mărunt şi burtos, c-un zâmbet amabil, insidios ... şi, deodată, ce stupoare, unul îi scuipă lui Grobei, drept în pagină. Stupoare! Şi pagina, fila aceea de carton îi sări din mână ..."[5].

Descrierea se împleteşte cu discursul mono-logic al unei instanţe superioare, naratorul creditat cu autoritate supremă. Divinitate supra-olimpică, el ştie ce se întâmplă atât în spaţiul terestru mărunt, provincial, cât şi în cel hipercelest. Apropiat divinităţilor, dar şi muritorilor, îşi însuşeşte lexicul adecvat ambelor spaţii. Cuvintele relevante pot fi puse în două mari clase. Pe de o parte, avem de-a face cu provincia olimpiană definită de cuvinte ca: *zei*, *nemuritori*, *nori*, *cer*, *stele*, *supraoameni*, *tritoni*, *Bachus*, adică un întreg repertoriu hipercelest, pe de altă parte, *muritori*, *atei*, *tâmpi*, *imbecili*, *trotuar*, *străzile*, *provincia*, *străzile*, *pestilenţial*, *vulgar* pentru conturarea universului mărginit al provinciei terestre. Amestecul ameţitor al acestor două clase sugerează suprapunerea celor două planuri. Zeii coboară, conducându-şi cvadrigele pe străzile pestilenţiale ale provinciei pământene, şi se molipsesc cu obiceiurile golăneşti ale

[5]Nicolae Breban, *Bunavestire*, Ed. Paralela 45, 2002, pp 216–217.

BDD-A12954 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:37 UTC)

muritorilor. La rândul lor, pământenii, recte Grobei, se conectează la transcendent, devenind actori zeloşi în farsa imensă pusă la cale. Dispuse în şase unităţi disproporţionate ca întindere, cu nenumărate repetiţii, enumeraţii, dislocări sintactice şi reluări, cele 588 de cuvinte creează un vârtej ameţitor, în care sensurile iradiante converg spre revelarea mesajului, după ce, la o primă lectură, impresia de ermetism este predominantă. Având o anume dinamică a dispunerii şi a construcţiei, o logică a organizării sintagmatice, ele reverberează în urechile noastre printr-o utilizare repetitivă conştientă. Astfel, fraza „redundantă" sau „fraza-melc"[6] nu este o simplă marcă a stilului brebanian, ci, deliberat, un vehicul al Ideii, pe care nu poate să o exprime altfel decât prin această sintaxă specială, care îl defineşte şi care face din el un scriitor de autentică valoare literară. Dacă Blaga operează cu metafora revelatorie, la Nicolae Breban identificăm fraza cu aceleaşi valenţe.

THE FUNCTION AND DYNAMICS OF THE SENTENCE IN NICOLAE BREBAN'S NOVEL

Summary

The analysis of narrative type in the ripeness writing of the novelist Nicolae Breban asserts the discussion on the verbal outline.

Many of the critic's reproaches referred to the implicit type impurity style, incriminating the redundant, oversized, anacoluthic sentence, with a lot of subordinates, incidents, elliptical sentences and syntactic dislocations.

Nevertheless, the writer makes his first appearance under the sign of neo-modernism. His novel *Annunciation* makes the passing to postmodernism and impurity of discourse, combining some different stylistic registers and communication codes in the same wording are usual practices for the writers who belong to these groups.

Nicolae Breban himself recognizes this particularity of his sentence as a mark for the style, destined to lead him to the truth about himself and the word. He beholds himself with a voluptuous self-admiration, immersed in his own text.

[6]Laura Pavel *Antimemoriile lui Grobei*, Editura Fundaţiei Culturale Ideea Europeană, 2004, p 12.

BDD-A12954 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:37 UTC)

The extract selected from the novel *Annunciation* illustrates the gap moment, that of the ontological „fracture" in character's existence.

Description is twisted with the soliloqual discourse of a narrator credited with the supreme authority.

The relevant words from the text can be grouped in two large categories: those that define the celestial province and those belonging to the earth.

The 588 words in the fragment arranged in six unequal units in dimension, create a stunning vortex with radiating senses, destined to reveal the message. So, this kind of „snail" sentence or redundant sentence is a „vehicle" for the Idea he can express only through this special syntax.

BDD-A12954 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:37 UTC)